

ספטמבר 2015

עמדת מרכז רקמן בנוגע לשינוי חזקת הגיל הרך

עמדת מרכז רקמן הינה כי ביטול חזקת הגיל הרך והמרתה בהסדר המוצע על-ידי משרד המשפטים בחוק הורים וילדים בעקבות ועדת שניט (להלן "ההסדר המוצע") תביא הלכה למעשה לפגיעה בילדים ובנשים. מלקחים שנלמדו ממדינות אחרות עולה שגם לאחר שנויים בכללי הכרעה בשאלת המשמורת עיקר הטיפול נותר בידי האימהות שהופכות לעניות וחלשות יותר כתוצאה מהשינוי. על כן מוצע לצמצם את החזקה כך שתחול על ילדים מתחת לגיל 4, ולגבי ילדים מעל גיל 4 להמירה בעקרון הקירוב (Approximation Rule), במסגרת חזקה משפטית ולפיה טובת הילד היא לשמור בקירוב על חלוקת הזמן בין ההורים טרם הגירושין. עיקרון הקירוב הינו עיקרון שאומץ על ידי ה American Law Institute במודל החקיקה שלו בדיני משפחה. המלצתנו מבוססת הן על ממצאים ממחקרי אורך בתחום התפתחות הילדהן על מסקנות ממדינות בהן נערכו רפורמות בתחום.

בישראל, ביטול החזקה והמרתה בהסדר המוצע שמותיר את ההכרעה בשאלת חלוקת הזמן ההורי ללא כל חזקה או כלל מכוון, עלול להביא לתוצאות קשות יותר מאלו שהיו מנת חלקן של מדינות המערב, וזאת נוכח אי השוויוניות המובנית בדיני המשפחה בישראל המאפשרת כוח מיקוח רב יותר של גברים בישראל, כפי שיפורט להלן. החשש מפני העצמת הפגיעה הכלכלית הוא אף גדול יותר, נוכח השינוי המסתמן בנושא מזונות הילדים (אימוץ מסקנות ועדת שיפמן).

ביטול חזקת הגיל הרך והמרתה בהסדר המוצע יגרום:

- לפתיחת זירת מאבק משפטית חדשה בין ההורים על החזקת הילדים, ויחד עימה להארכת ההליכים המשפטיים, הגברת אי-הודאות בתקופה הראשונית של הפירוד, החרפת הסכסוכים ההוריים, וריבוי הליכים אבחוניים ופסיכולוגיים שלא לצורך. נדגיש: ביטול חזקה משפטית ללא קביעת כל חזקה חלופית והסתפקות במערכת כללים עמומה מסבכת את ההתדיינות המשפטית ויוצרת חוסר וודאות המוביל לריבוי התדיינות משפטיות (וכתוצאה מכך אף לייקור ההליכים ולהגבלת הנטל על צבור המתגרשים). מיטב חוקרי דיני משפחה בעולם מאוחדים בביקורת קשה על אי-הבהירות בעקרון טובת הילד, ומתארים אותו כעקרון המעודד את הסלמת הסכסוך, מגביר התדיינות ממושכות ומכוערות במיוחד, והשפעתו הינה הפוכה לחלוטין ל"טובת הילד". מחקרי התפתחות הילד מראים כי מבין הגורמים המרעים ביותר את מצבם של ילדים בעקבות גירושין, להתמשכות הסכסוך המשפטי באופן שמערב את הילדים, יש השפעה קשה במיוחד.

- לפגיעה קשה ברווחתם הכלכלית של ילדים למשפחות גרושות, עקב הקטנתם הצפויה של סכומי מזונות הילדים המוטלים על ההורה שאינו משמורן, בפרט אם יאומצו מסקנות ועדת שיפמן, המורות על הפחתה דרסטית של סכום המזונות בהתאם לחלוקת הזמן ההורי. האימהות תשארנה במרבית המקרים, בפועל, ההורה המשמורן אך עם פחות אמצעים. בנוסף לכך, ביטול מושגי המשמורת הנוכחיים בהתאם להצעת משרד המשפטים ייצור קושי

FOUNDERS

- S. Daniel & Ewa Abraham
- Joseph Alexander Foundation
- Stephen Schwartz - Brookdale Foundation Group
- Aharon & Rachel Dahan
- Charles Dimston
- Jesselson Family
- Mordecai & Monique Katz
- Gershon & Carol Kekst
- Rose & Louis Klosk Fund
- Sisel Klurman
- Don & Jane Stern Lebell
- Evelyn Gruss Lipper
- Bernard & Estelle Marcus
- Dennis Mehiel
- Jack & Gitta Nagel
- Joyce Saffir
- Irving & Helen Schneider
- John & Marianne Slade
- Abraham Spiegel
- Jerome & Ellen Stern
- Sigmund & Rose Strochlitz

הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן
רמת גן 52900
טל: 03-5318895
פקס: 03-7360499

The Faculty of Law
Bar-Ilan University
Ramat Gan 52900
Tel: 972-3-5318895
Fax: 972-3-7360499

E-mail: rackman.center@mail.biu.ac.il
www.law.biu.ac.il/rackmancenter

בהענקת זכויות והטבות סוציאליות הנקבעות כיום בהתאם להחזקת הילדים. יודגש גם כאן כי הגורם הכלכלי, וליתר דיוק ירידה ברמה הכלכלית, נמצא כגורם סיכון המשמעותי ביותר לפגיעה במצבם של ילדים בעקבות גירושין.

• **פגיעה ברווחתם הרגשית של ילדים**, מכיוון שברובן המכריע של המשפחות הדמות ההורית המטפלת בתינוק או בפעוט היא האם, פרידה ממנה בגיל הרך עלולה לפגוע ברווחתו הרגשית של הילד. אחד הגורמים המשפיעים ביותר על רווחת הילד לאחר גירושין על פי מחקרים הוא עוצמת הקונפליקט ההורי לאחר הפירוד, ולא מספר השעות שהילד נמצא פיזית אצל כל הורה. גורם משפיע נוסף, לחיוב, הינו איכות הקשר שיש לילד עם ההורה שאינו משמורן, ולא משך הזמן שהוא נמצא איתו.

• **להגברת הסחטנות כלפי נשים** בהליכי גירושין, הקיימת כיום ממילא בשל הוראות הדין הדתי ושילובן בדין הכללי, באמצעות איום במאבקי משמורת; ולפגיעה במצבן הכלכלי של נשים גרושות אשר יאלצו לוותר על זכויות רכושיות המגיעות להן עפ"י דין ולוותר על דמי מזונות ראויים, בכדי להסיר מעליהן, ומעל ילדיהן, איום זה.

בהתאם להסדר המוצע, על מנת ששופטים יוכלו להכריע בעניין חלוקת הזמנים בין ההורים על פי הקריטריונים בהצעת החוק יהיה צורך בחוות דעת מקיפות ומעמיקות באשר לאופן הטיפול ההורי, לרצונות הילדים, לאופי הבית שמספק כל אחד מההורים, ליחסים בין ההורים ועוד. החוק יגביר את הצורך להסתייע בחוות דעת של פקידי סעד ואת מידת ההסתמכות של השופטים על חוות דעת אלו, מה שעומד בניגוד לכוונה להקטנת מעורבותם בסכסוכי הגירושין.

עמדתנו היא כי על מנת להשיג את המטרות החברתיות של הגברת השוויון באחריות ההורית עד גיל 4 יש להשאיר את חזקת הגיל הרך על כנה, ובד בבד כדי למנוע את הפגיעות המנויות לעיל, יש להמיר את החזקה עבור ילדים מעל גיל 4 בחזקה משפטית חלופית – חזקה הקובעת כי שמירה בקירוב של חלוקת הזמן בין ההורים קודם הפירוד לתקופה שלאחר הפירוד מגשימה את טובת הילד. זהו כלל ברור, המאפשר הכרעה קלה ללא צורך במומחים אלא על סמך נתוני העבר, מונע סחטנות בהליכי הגירושין, משקף את חיי השיתוף של בני הזוג ערב הגירושין ומתאים למציאות החברתית הקיימת בישראל לפיה עדיין נשים נושאות בעיקר הנטל של גידול הילדים.

בנוסף, יש הכרח בהפעלת מנגנון לאכיפת הסדרי הראייה שייקבעו במסגרת הסדרי משמורת. מנגנון שכזה (מבוסס קנסות ו/או הליך פשוט ויעיל להעלאת דמי המזונות במקרים של הפרה חוזרת) יסכל באופן משמעותי את השימוש בתביעות המשמורת כעניין שבשגרה או כאמצעי להפחתת דמי מזונות וככלי להפעלת סחטנות כלכלית כלפי אימהות משמורניות.

המרכז לקידום מעמד האשה ע"ש רות ועמנואל רקמן, הפועל במסגרת הפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן, נוסד בשנת 2001. מטרת המרכז להביא לביעור האפליה נגד נשים ולחזק את מעמדן בחברה הישראלית, באמצעות תרגום ידע ומחקר אקדמי לפעילות מעשית ויישומית. המרכז פועל לאור חזונו של הרב עמנואל רקמן לקידום זכויות הנשים בישראל ולהטבת מעמד האשה בדיני המשפחה ובהלכה היהודית.

FOUNDERS

S. Daniel & Ewa Abraham
Joseph Alexander Foundation
Stephen Schwartz -
Brookdale Foundation Group
Aharon & Rachel Dahan
Charles Dimston
Jesselson Family
Mordecai & Monique Katz
Gershon & Carol Kekst
Rose & Louis Klosk Fund
Sisel Klurman
Don & Jane Stern Lebell
Evelyn Gruss Lipper
Bernard & Estelle Marcus
Dennis Mehiel
Jack & Gitta Nagel
Joyce Saffir
Irving & Helen Schneider
John & Marianne Slade
Abraham Spiegel
Jerome & Ellen Stern
Sigmund & Rose Strochlitz

הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן
רמת גן 52900
טל: 03-5318895
פקס: 03-7360499

The Faculty of Law
Bar-Ilan University
Ramat Gan 52900
Tel: 972-3-5318895
Fax: 972-3-7360499

E-mail: rackman.center@mail.biu.ac.il
www.law.biu.ac.il/rackmancenter